

Hangfelvételek forgalmazása

SZJSZT 13/05

A PRO-ART Szövetség a Szerzői Jogokért megkeresése

A PRO-ART által feltett kérdések

1. Milyen szempontok figyelembevételével, módszerek alkalmazásával, esetleg külső jegyek szemrevételezése alapján állapítható meg egyes, kereskedelmi forgalomba hozott hangfelvételekről (műsoros hanghordozókról), hogy azokat a szerzői jogról szóló 1999. évi XXVI. törvényben (Szt.) meghatározott valamennyi engedély [a szerzők vonatkozásában az Szt. 18. §-a, illetve 19. §-a, az előadóművészek vonatkozásában az Szt. 73. §-a (1) bekezdésének c) pontja, a hangfelvétel-előállítók vonatkozásában pedig az Szt. 76. §-a (1) bekezdésének a) pontja] beszerzését követően, azaz jogszerűen többszörözték, vagy azok a szükséges engedélyek hiányában jogellenes módon készültek? Eltérnek az újonnan, illetve használtan, másodkézből (ún. "second-hand" módon) forgalmazott műpéldányok esetében ezek a szempontok?

2. a) A hangfelvételek felhasználói (elsősorban terjesztési) gyakorlatában alapvetőnek számít az 1. pont alapján meghatározható szempontok ismerete azon személyek számára, akik hangfelvételek többszörözött műpéldányainak forgalmazását hivatásszerűen, üzletszerűen végzik?

3. [2.b)] Hangfelvételek többszörözött műpéldányainak forgalmazását hivatásszerűen, üzletszerűen végzők számára mi az általános elvárható magatartás (Ptk. 4. §) a többszörözött műpéldányok jogszerűségének ellenőrzésére, illetve a jogszerűtlenül készült másolatok terjesztésének megakadályozására? Elvárható-e az 1. pont alapján meghatározható szempontok ismerete és alkalmazása a vásárlásnál-eladásnál?

4. A 2005. február 14. napján a P. D. kereskedelmi hálózathoz tartozó CD-DVD Univerzum üzletben a Szövetség a Szerzői Jogokért egyesület által, közjegyző jelenlétében vásárolt és a vásárlás óta dr. E. L. budapesti közjegyző őrizetében lévő hangfelvételek - az 1. pontban meghatározott szempontok figyelembevételével - jogszerűen vagy jogsértő módon többszörözöttek minősülnek? Ebben a konkrét esetben mely szempontok alapján hozta meg a döntését a Szerzői Jogi Szakértő Testület?

5. Minősülhet-e jogszerűnek a jogsértő módon többszörözött műpéldányok másodkezű ("second-hand") terjesztése? Lehetnek-e eltérő szabályok e tekintetben az első, illetve a másodkézből történő forgalmazás esetén?

Az eljáró tanács szakértői véleménye

A Szerzői Jogi Szakértő Testület előjáróban szükségesnek tartja megállapítani, hogy a megkeresésben feltett kérdések lényege annak a vizsgálatára, miként hárítható el hamis példányok kereskedelmi forgalomban történő értékesítése. A kérdésfelvetés alapja, hogy különösen a használt hangfelvételek kereskedelmére szakosodott üzletbe jelentős mennyiségű hamis árukészletek kerülnek. E jelenség felveti azoknak a követelményeknek a vizsgálatát, amelyek a tisztességesen és

gondosan eljáró kereskedőtől elvárhatók, nehogy kereskedelmi tevékenysége folytán szerzői vagy szomszédos jogok jogsértése útján előállított hanglemezek kerüljenek forgalomba. E tevékenység megítélése mércéjének vizsgálatánál figyelemmel kell lenni arra is, hogy aki a kereskedelmi forgalomban jóhiszeműen vesz valamely terméket, hanglemezt, azon tulajdonjogot szerez.

A kereskedőnek, kereskedelmi tevékenységet folytató cégnek, amikor az árukat beszerzi, figyelemmel kell lennie a következőkre:

a) a termék megvétele, értékesítése nem sért-e szerzői jogokat;

b) a jogi helyzet vizsgálatán túlmenően azoknak, a szakmájából eredő ismereteknek a birtokában kell lennie, amelyeknek alapján az adott termék megtekintése esetén elvárható, hogy felismerje azokat a gyanús körülményeket, amelyek a hamisítás jellegére utalnak.

Ezeket a szempontokat elemezzük a konkrét kérdésekre adott válaszainkban.

Ad 1. A kereskedelmi forgalomba hozott hangfelvételek esetében a szükséges szerzői, illetve szomszédos jogi jogosítás meglétének vizsgálata alapvetően kétféle, részben egymást kiegészítő módszer alkalmazásával lehetséges. Az egyik módszer a részletes jogi vizsgálat, a másik a műszaki-technikai elemzés. Már most kiemeljük, hogy a hangfelvétel-kereskedelem gyakorlatában a kereskedőtől elvárható magatartás szempontjából elsődlegesen a hangfelvételek külső műszaki-technikai jegyeinek vizsgálata várható el.

A jogi vizsgálat tárgya egyrészt annak megállapítása, hogy az adott hangfelvételek előállítása, illetve terjesztése szerzői, illetve szomszédos jogi engedélyhez kötött-e, azaz a vizsgálandó hangfelvételek védett szerzői műveket, illetve előadóművészi, hangfelvétel-előállítói teljesítményeket tartalmaznak-e, továbbá vizsgálandó, hogy szóba jöhet-e a terjesztési jog kimerülése vagy egyéb, a szerzői, illetve szomszédos jogi védelem alóli korlátozás az adott konkrét esetben.

Ha a jogi elemzés arra mutat, hogy a hangfelvételek előállítása, terjesztése jogosult engedélyhez kötött cselekménynek minősül, úgy - amennyiben erre vonatkozóan megfelelő dokumentumok állnak rendelkezésre - vizsgálandó, hogy a szükséges jogosult engedélyeket a többszörözést, illetve példányonkénti terjesztést végző személy vagy szervezet szabályszerű felhasználási szerződések, illetve közös jogkezelés keretében szerzett jogosítás útján megszerezte-e.

Amennyiben a jogi vizsgálat első fázisa alapján megállapítható, hogy az adott hangfelvételek védett szerzői, illetve szomszédos jogi teljesítményeket tartalmaznak, második lépésként vizsgálandó, hogy a hangfelvételek többszörözése nem minősül-e az adott esetben ún. szabad felhasználásnak, illetve a terjesztés tekintetében nem következett-e be ún. jogkimerülés.

Az Szt. 35. § (1) bekezdése értelmében a természetes személy által magáncélra készített másolat esetében lehet szó szabad felhasználásról, kizárólag akkor, ha a másolat készítése jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. Mindezen esetekben is figyelemmel kell lenni továbbá a szabad felhasználás általános feltételeire, nevezetesen arra, hogy a szabad felhasználásra

vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni, azokat csak konkrét esetekben, konkrét feltételek között lehet vizsgálni. Továbbá a felhasználás az előzőek szerinti esetben is csak akkor megengedett a jogosultak engedélye hiányában, ha az nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá amennyiben megfelel a tisztesség követelményeinek, és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra. Ebből következik, hogy amennyiben a magáncélú másolás útján előállított hanglemezt a másoló értékesíteni kívánja, úgy az már meghaladja a szabad felhasználás körét, így tehát azt a jogosult hozzájárulása nélkül terjeszteni, értékesíteni nem jogosult, és az ily módon előállított terméket a kereskedő nem veheti meg.

Az Szjt. 23. §-ának (5) bekezdése értelmében ha a műpéldányt a jogosult vagy az ő kifejezett hozzájárulásával másvalaki adásvétellel vagy a tulajdonjog más módon történő átruházásával az Európai Gazdasági Térségben forgalomba hozta, a terjesztés joga az így forgalomba hozott műpéldány tekintetében - a bérbeadás, a haszonkölcsönbe adás és a behozatal joga kivételével - a továbbiakban nem gyakorolható. A szerzői jogi törvény magyarázata alapján⁵ a jogkimerülésnek az a hatása, hogy a szerző a továbbiakban nem tilthatja meg a bérbeadáson, a haszonkölcsönzésen és behozatalengedélyezésen kívül az egyéb terjesztési cselekményeket a már forgalomba került példányokra (pl. az antikvár forgalmazást). A ténylegesen forgalomba kerülő példányokra beálló jogkimerülés nem szűkíthető, és az az egész Európai Gazdasági Közösség területére beáll. Jogkimerülés következtében a műpéldány tulajdonosa a tulajdonába került példányt - anélkül, hogy bármely egyéb terjesztési joga fennállna - további tulajdonátruházás útján értékesítheti, és azt a kereskedő megveheti. Amennyiben a jogkimerülés nem állapítható meg, úgy a kereskedő csak a jogosulti hozzájárulás bemutatása esetén jogosult a részére felajánlott műpéldányt megvenni.

Ugyancsak fontos szabály, hogy a terjesztés jogának megsértését jelenti a hangfelvétel jogsértéssel előállított példányának kereskedelmi céllal történő birtoklása is, ha a birtokos - a megkeresés szerinti esetkörben a forgalmazó - tudja vagy a neki az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene, hogy az adott hangfelvétel jogsértéssel állt elő.⁶ Ebből következően még abban az esetben is szerzői, illetve szomszédos jogi jogsértés (jogosulatlan terjesztés) miatt felel a forgalmazó, ha ugyan nem állapítható meg egyéb terjesztési cselekmény, tehát nem adta el, nem is kínálta eladásra a hangfelvételt a forgalmazó (nem reklámozta, nem hirdette, nem is helyezte a polcra az eladótérben), de a tőle elvárható gondosság mellett tudnia kellett, hogy a hangfelvétel, amelyet megvásárolt vagy értékesítésre bizományosként átvett bárkitől is, jogsértéssel került előállításra (másolásra).

A jogi szempontú vizsgálaton túlmenően általában szükség van az adott hangfelvételek műszaki-technikai elemzésére is. A legtöbb esetben ugyanis a kereskedelmi forgalomban fellelhető, egyébként jogosulti engedélyhez kötött hangfelvételekről nem áll rendelkezésre elegendő okirati bizonyíték, amelyből konkrétan, hangfelvételenként beazonosítható módon megállapítható lenne, hogy az adott hangfelvétel hogyan, milyen körülmények között, ki által került előállításra (többszörözésre). Ugyancsak hiányoznak ilyen esetekben azok az okiratok, amelyekből megállapítható lenne, hogy a többszörözést végző személy vagy szervezet szabályszerű felhasználási, illetve szomszédos jogi jogosítási szerződéseket kötött-e az érintett jogosultakkal, a jogszabály szerint kötelező közös jogkezelésbe tartozó esetekben pedig ily módon szabályszerűen megszerezte-e a szükséges

jogosítást. Sokszor a hiányzó adatok beszerzése az érintett jogosultak, illetve jogosulti szervezetek vagy képviselők megkeresése útján sem lehetséges, mert konkrétan egy adott hangfelvétel tekintetében a hangfelvétel előállításának körülményei és az azzal kapcsolatos esetleges szerződéskötések nem rekonstruálhatóak.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület a kereskedelmi hangfelvételek területén érvényesülő általános gyakorlattal kapcsolatban megjegyzi, hogy a kiskereskedelmi forgalomban lévő hangfelvételek esetén a kereskedőnek általában nem állnak rendelkezésére az előzőekben hivatkozott okirati bizonyítékok. Különösen igaz ez az ún. second-hand forgalmazású üzletekre. A napi gyakorlat azt mutatja, hogy általában nem várható el a kereskedőtől, hogy hangfelvételenként konkrét, a teljes jogosítási láncot igazoló okirati bizonyítékokkal rendelkezzenek az általuk forgalmazott CD-lemezek és egyéb műsoros hanghordozók eredetét, jogosítottságát illetően. Ezért fokozottabb jelentősége van az alábbiakban ismertetésre kerülő műszaki-technikai jellemzők, külső jegyek ismeretének, ami viszont - éppen a részletes hangfelvételenkénti dokumentáció hiányában - különösképpen elvárható még a szerzői jogi szempontokat nem teljes mértékben ismerő kereskedőtől is.

A CD-lemezek műszaki-technikai vizsgálatával kapcsolatban előjáróban fontos megjegyezni, hogy a CD-R-re készült másolat szinte minden esetben illegális, kivéve természetesen ha az ilyen, számítógépes úton másolt (írt) felvétel szabad felhasználás körében végzett, magáncélú másolás útján jött létre, de ebben az esetben is - ahogy a fentiekben kifejtettük - jogosulatlanak minősül az ilyen hangfelvételpéldány terjesztése.

A legálisan kiadott CD-k tartalmaznak olyan azonosító jegyeket, amelyek alapján meg lehet különböztetni őket a kalózkivadványoktól.

A belső gyűrűn lévő kódok

a) Minden CD belső gyűrűjén látható egy alfanumerikus, azaz betűkből és számokból álló kód, más néven MATRIX kód, amely legalább részben egyezik a külső borítón lévő vonalkód alatt vagy felett lévő, szintén alfanumerikus kóddal. (Itt kell megjegyezni, hogy a vonalkód hiánya, illetve a vonalkód alatti vagy feletti számok hiánya hamisításra utal. Pl.: a rendelkezésre bocsátott CD-lemezek közül a Forever Delayed: The greatest hits.) Gyakran vonalkód, más néven BAR kód is van belső gyűrűn, illetve fel van tüntetve a kiadó vagy gyár neve, ahol a CD készült (pl. BMG Sonopress).

b) Alaposabb szemrevételezés után a MATRIX kóddal megegyező mezőben, de annál jelentős mértékben kisebb méretben találunk egy másik kódot, a SID kódot. A SID kód, amelynek nincs magyar elnevezése, a mastering, azaz a mesterlemezgyártó gép, eszköz kódja.

c) Szintén alapos szemrevételezés alapján egy további kód, a MOULD kód is észrevehető (hasonló méretben, mint a SID kód) a CD-lemez legbelső gyűrűjén. Ennek a kódnak sincs magyar elnevezése, de a MOULD kód a gyártósor kódja, amely az adott hanghordozó többszörözését a mastering alapján elvégezte. Az általánosan érvényes nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a MOULD kódot a hangfelvétel-előállítók nemzetközi szervezete, az IFPI (*International Federation of the Phonographic*

Industry) bocsátja ki az egyes nyomóüzemek részére. Az olyan nyomóüzemek tehát, amelyek nem jelentik be működésüket az IFPI-nek, nem rendelkeznek MOULD kóddal.

A SID kód tehát az eredeti, jogosított kiadvány masterlemezét (nyomólemezét) azonosítja, a MOULD kód pedig a nyomóüzem azonosítására szolgál. Mindkét, utóbb említett kód a zene, illetve a gyártás forrását jelöli, IFPI felirattal kezdődik, utána további általában négy betű, illetve szám található.

A legális CD-k mindhárom kódot magukon viselik, tehát bármelyik hiánya legalábbis okot ad a gyanakvásra. Vannak olyan esetek is az utóbbi időben, hogy a kalóz-CD-t gyártó üzem a SID kódot, illetve a MATRIX kódot is hamisítja (akár az eredeti, akár más alfanumerikus kódot használva), de olyan kalóz-CD a testület ismerete szerint nem létezik, amely hamisított MOULD kódot tartalmazna. Ennek oka, hogy a kalóz-CD-k sokszorosítására létrejött nyomóüzemek nem regisztráltják működésüket az IFPI-nél, és így MOULD kódot sem kapnak.

Az igénytelen minőségű hamisítványokról a SID és a MOULD kód egyaránt hiányzik, illetve a gyártó cég és a kiadó logóját sem tüntetik fel, ha mégis, akkor felismerhetően másképp. Létezik olyan ukrán gyár, amely a CD-in feltüntet egy SID kódot, mégpedig az IFPI001-et (áthúzott nullákkal), de csak ezt az egyet, tehát azokról a CD-kről, amelyeken ez a kód van, fokozottan feltételezhető, hogy nem legálisak. (Példának okáért a testület rendelkezésére bocsátott lemezek közül a Pink: Try this CD-lemezen is ez a kód található.)

A kódok hamisításának tipikus eseteit az alábbiakban ismertetjük, öt nagy kiadó kiadványai alapján.

BMG: A Sonopress feliratot (amely a gyárat jelzi) tökéletesen megjelenítik a hamis CD-n, és a SID kód is megtalálható, a MOULD kód azonban hiányzik. További eltérés, hogy a CD-k felületének festése a hamis CD-nél átnyúlik a belső gyűrűre, így megfordítva is látszik a festés azon a felületen, ahol a MOULD kódnak kellene lennie (lásd Elvis: 30 # 1 Hits).

EMI: A SID kód megtalálható, a MOULD kód hiányzik, az EMI UDEN felirat a belső gyűrűn nagyobb méretben látható a hamis CD-ken.

SONY MUSIC: A belső gyűrűt szinte tökéletesen másolják, de a MOULD kód itt is hiányzik. A szintén ott található BAR kód (vonalkód) is különbözik a hamis és a jogtiszta CD-n.

UNIVERSAL: A belső gyűrűn két egymás alatti sorban található felirat, amelynek alsó sora a hamis CD-ken a festék átnyúlása miatt (lásd BMG) nem vagy csak félig látszik. Természetesen a Universal kiadványokra is igaz, hogy a MOULD kód a hamisítványokról hiányzik.

WARNER: A cég logója bele van gravírozva a belső gyűrűbe és a tokba is, de az egyéb hiányosságok, elsősorban a MOULD kód hiánya, ezeknél a CD-ken is fennállnak.

A CD-k felülete

A régebbi, rossz minőségű CD-k feliratozása és színezése általában sokkal szerényebb volt az eredeti CD-hez képest. Gyakran fordultak elő helyesírási hibák, persze nemcsak a CD-k felületén, hanem a

bookleten is. A színek keverése sem volt túl sikeres, azaz más színű volt a kalóz-CD felülete, mint a legálisé.

Napjainkban a jó minőségű hamisítványoknál erre is odafigyelnek, helyesírási hibák nem fordulnak elő. A színek keverése már szinte tökéletes (sok esetben akár élénkebbnek is tűnhet az eredetinél), azonban mégis eltér a legális CD és a hamisítvány színezése egymástól. Ez a különbség összehasonlítás esetén felismerhető. Különbség például, hogy a belső gyűrű színezése a hamisítványok esetében általában elválik a külső gyűrű színezésétől.

A CD-k felületét a külföldi gyárakban, ahol a legális kiadványok zöme készül, digitális nyomdagéppel festik meg. Tekintettel arra, hogy ez a technológia jóval költségesebb, ezért a kalóz-CD-k felülete szinte kivétel nélkül szitanyomással készül. A különbség ebben az esetben tapintással érzékelhető és ellenőrizhető, a digitális nyomás esetén a felület sima, míg a szitanyomásé kissé érdes, rücskös.

A tok (jewel box)

A kalózzlemezeket a legtöbb esetben tok nélkül csempészik be az országba, hiszen szállításuk, elrejtésük "kötegelve" jóval egyszerűbb. (Tehát csak a lemezt és a hozzá tartozó első és hátsó borítót hozzák be az országba, a tokot itt veszik meg hozzájuk.) Éppen ezért a tok gyakran a bal oldalán fekete színű, egyszerű és közismert darab.

Egyébként a hamis CD-k jewel box-ai általában igénytelenebb minőségűek, tejszerűek, kevésbé víztiszta a legális CD-knél megszokott kristálytisztá minőséghez képest.

A borító (booklet)

A hamisított CD-k borítóinak minősége gyakran sok kívánnivalót hagy maga után. Ellentétben a legális CD-k többlapos, sok információt tartalmazó könyvecskéivel, csak egy félbehajtott, vékony, egyik oldalán nyomott lapot mellékelnek a kalózkiadványokhoz, amelyek nyomdatechnikailag is rosszabb minőségűek a legális CD-k-hez képest. A régebbi ukrán CD-k rossz minőségű hamisítványainál is hasonló volt a helyzet.

A jó minőségű kalóz-CD-k borítói azonban már több lapból állnak, nyomdatechnikailag igényesebb kivitelezésűek. Ezek a borítók 2, ritkán 3 lapból állnak (tehát 8, illetve 12 oldalasak), míg az eredeti CD-k borítói általában 4, illetve 5 lapból állnak (tehát 16, illetve 20 oldalasak). Csekély minőségbeli különbségük is van az eredetihez képest, általában fakóbbak, színtelenebbek, és a papír vastagsága is eltérést mutathat.

A lapok hajtogatásáról elmondható, hogy az eredeti CD-k borítója a gép által tökéletes élek mentén kerül hajtogatásra, míg a hamisítványok esetében ugyanaz az él gyakran hiányzik a technológia mellőzése miatt.

A kapocs, amivel a lapokat összetűzik, a kalózkiadványok esetében 13-14 mm-es, ezzel szemben a legális CD-k könyvecskéje általában 10 mm-es. Szemmel is észrevehető különbség, hogy míg a

legális CD-k esetében a kapocs mértani pontossággal az élen helyezkedik el, addig a hamisítványok esetében a kapocs gyakran az éltől elmozdulva (akár néhány mm-re attól) található.

Sok esetben a kalózpéldány borítóját kapcsokkal rögzítik, eltérően a legális példányok hajtogatott borítótól.

Gyakran előfordul, hogy a borítók külső széle el van csúszva a hamis CD-nél, tehát vannak keskenyebb és szélesebb lapok is a könyvecskében, és ez a szélen a hajtogatásnál jól látható, esetlegesen gyűrődést is okozhat.

Egyéb szempontok

A hamisítók több saját készítésű - tehát legális formában nem létező - válogatással is megjelentek, részben egy népszerű előadó vagy együttes életművéből válogatva (pl. Best Ballads és Very Best jelzésekkel).

A "second-hand" értékesítés esetén az elvárhatóság kiterjed arra is, miszerint gyanakvásra adhat okot, ha valaki több új kiadású CD-t visz be eladni alacsony áron (1500,- Ft-ért, vagy az alatt), hiszen a legális kiadványok ára ennél jóval magasabb. Még inkább gyanút kelthet, ha valaki ugyanabból a kiadványból egynél többet próbál használtként értékesíteni.

Végül megjegyezni kívánjuk, hogy a legális CD-k és a hamisított, kalóz-CD-k elektromos paraméterei is eltérnek egymástól, azonban ezen műszaki paraméterbeli különbségek kizárólag speciális műszerekkel (ECLIPSE-analízis programmal és a CD CATS SA3 mérőműszerrel) állapíthatóak meg, ezért jelen esetben, illetve "second-hand" terjesztés esetén az általánosan elvárható magatartás körébe nem helyezhető bele ezen műszaki, elektromos paraméterek különbségének felismerése és alkalmazása.

A műszaki-technikai jellemzők, külső jegyek szempontjából összefoglalóan megállapítható, hogy a technika jelenlegi állása szerint több, árulkodó külső jegyen túl (amelyek a hanghordozók összehasonlító vizsgálatával mindenképpen felismerhetőek) az egyetlen olyan jellemző, amely a CD önmagában történő szemrevételezésével megállapítható és a jogosulatlanul előállított (többszörözött) CD-hangfelvételeken minden esetben hiányzik, a gyártósor egyedi azonosítója, azaz a MOULD kód. Mindazonáltal a Szerzői Jogi Szakértő Testület álláspontja az, hogy second-hand hangfelvétel-kereskedelemre szakosodott forgalmazóktól elvárható valamennyi fenti ismertetőjegy ismerete, illetve az is, hogy amennyiben azokból egy adott esetben több külső jegy is hiányzik, illetve több külső jegy tekintetében is megállapítható, hogy az nem felel meg az eredeti hangfelvételekkel szemben általában támasztott követelményeknek, akkor akár eredeti kiadású CD-lemezzel való összehasonlítás hiányában is felismerjék, hogy másolatról van szó, vagy legalábbis kételyeket támasztanak az adott CD-lemez jogosítottságával kapcsolatban, és ez esetben további vizsgálatokat végezzenek el, vagy ne vegyék át forgalmazásra az adott lemezt.

A fenti jogi, illetve műszaki-technikai szempontok, jegyek ugyanúgy érvényesek és vizsgálandók, akár újonnan forgalomba hozott műsoros hanghordozókról, akár másodkézből, ún. second-hand

értékesítés útján forgalmazott hangfelvételekről van szó. Amennyiben ugyanis - legyen szó akár eredeti, akár second-hand forgalmazásról - a hangfelvételen rögzített szerzői, illetve szomszédos jogi teljesítmények védettek, akkor annak megállapítása, hogy a forgalmazás jogszerűen történt/történik-e, mindenképpen annak vizsgálatát igényli, hogy a forgalmazó az adott konkrét hangfelvétel vonatkozásában érvényes szerződéses vagy közös jogkezelés útján szerzett felhasználási jogosítással rendelkezik-e, vagy ha ez a szükséges okiratok fellelhetőségének hiányában nem lehetséges, akkor műszaki vizsgálat szükséges ahhoz, hogy megállapítható legyen, a hangfelvétel eredeti kiadású-e vagy gyári, esetleg egyszerű számítógépi másolat, és ez alapján a bizonyítás szintjén megállapítható-e a forgalmazás jogszerűsége, illetve ez kizárható.

Mindezek után összefoglaló jelleggel a megkeresésben foglalt 1. kérdésre védett szerzői, illetve szomszédos jogi teljesítményeket tartalmazó hangfelvétel esetén a következő válasz adható.

Első kiadású, újonnan forgalomba hozott hangfelvétel

Amennyiben a vizsgálat tárgyát képező hangfelvételpéldány eredeti kiadású, azaz rendelkezik mindazon jegyekkel, amelyekből ez legalábbis nagy bizonyossággal megállapítható, úgy újonnan forgalomba hozott műsoros hanghordozó esetén a forgalmazónak vagy jogelődjének, azaz a hangfelvétel előállítójának rendelkeznie kell az összes érintett jogosult engedélyével. Ez azt jelenti, hogy a kiadó szabályszerű szerződéses jogosítás útján megszerezte a szerzői mű - ideértve a színpadi vagy első ízben nyilvánosságra kerülő zeneművet is - szerzői jogosultjainak engedélyét a zenemű kereskedelmi hangfelvétel útján történő többszörözéséhez és példányonkénti terjesztéséhez. Amennyiben pedig ún. "kisjogos", azaz már nyilvánosságra hozott, nem színpadi jellegű zeneművekről van szó, úgy a kiadó a jogosítást, azaz az ún. mechanikai többszörözési és példányonkénti terjesztési engedélyt az érintett közös jogkezelő szervezettől (Magyarországon az ARTISJUS) megkapta (Sztj. 18. §, illetve 19. §). A szerzői jogosításon túl a kiadónak tudnia kell igazolni, hogy a hangfelvételen szereplő előadóművészek előadásuk kereskedelmi hangfelvételen történő rögzítését, illetve többszörözését engedélyezték [Sztj. 73. § (1) bekezdés a), illetve c) pont]. Amennyiben a kiadvány valamely más kiadó (hangfelvétel-előállító) hangfelvételét tartalmazza (pl. válogatáslemezek több kiadó lemezeiből), úgy a kiadónak az eredeti hangfelvétel-előállító (label) jogosításával is rendelkeznie kell.

Second-hand értékesítés útján forgalomba hozott hangfelvétel

Amennyiben a hangfelvétel másodkézből, azaz ún. "second-hand" értékesítés útján került terjesztésre, úgy a fentiekben leírt jogi szempontok szerint vizsgálandó, hogy a hangfelvétel terjesztését az összes érintett jogosult engedélyezte-e. Ha ez a konkrét műsoros hanghordozó tekintetében okiratokkal nem bizonyítható, úgy a fentiekben leírt műszaki-technikai vizsgálati módszerek alkalmazásával, a fentiekben hivatkozott külső jegyek szemrevételezése útján vizsgálandó, hogy a kereskedelmi forgalomban fellelt hangfelvétel eredeti kiadású-e. Amennyiben a second-hand értékesítést végző forgalmazó által vásárolt eredeti kiadású hangfelvétel Magyarországon vagy az Európai Gazdasági Térség bármely országában jogosított forgalomból származik, úgy a fentiekben hivatkozott jogkimerülési szabály értelmében - ahogy erre az akkor

hatályos rendelkezések alapján az SZJSZT 30/02 számú szakvélemény 1. kérdésre adott válasza is rámutat - továbbeladás, eladásra kínálás, birtoklás esetén nincs szükség az érintett szerzői jogosultak, előadóművészek, illetve eredeti hangfelvétel-előállítók engedélyére. Ilyen hangfelvétel forgalomba hozatala tehát nem minősül jogellenesnek.

Ha a hangfelvétel ugyan eredeti kiadású, de abból megállapítható (pl. az eredeti árcímke szerepel a lemezborítón), hogy az nem Magyarországon vagy az Európai Gazdasági Térség valamely országában jogosított forgalomból származik, hanem az ügyfél által vagy korábban más által magánhasználatra (otthoni hallgatás céljából) vásárolt lemez, úgy nem érvényesül a jogkimerülés szabálya, azaz az ilyen eredeti hangfelvételek forgalomba hozatalához is szükség van valamennyi érintett jogosult engedélyére. A jogosulti engedélyek nélküli forgalomba hozatal (ide értve a forgalomba hozatalra való felkínálást is) jogsértőnek minősül.

Ha a hangfelvétel műszaki-technikai elemzése arra a következtetésre vezet, hogy az adott hangfelvétel nem eredeti kiadás, hanem jogosítatlan másolat, és külön szerzői, illetve szomszédos jogi jogosítások nem állnak rendelkezésre, úgy a jogszerű terjesztéshez mindenképpen szükség van az összes érintett jogosult engedélyére. A kereskedő ilyen esetekben nem hivatkozhat arra, hogy belföldi (illetve EGT-) forgalomban jogszerűen forgalomba hozott eredeti hangfelvételt vásárolt meg terjesztési céllal, és ennek folytán jogkimerülés következett volna be. Az ilyen másolt hangfelvétel forgalomba hozatala - külön jogosulti engedélyek hiányában - tehát jogsértőnek minősül még akkor is, ha az adott hangfelvétel nem jogsértés útján állt elő (jogosulatlan másolat), hanem szabad felhasználásnak minősülő magáncélú másolás útján.

Az Sztj. 23. §-ának (2) bekezdése értelmében a jogsértéssel előállott hangfelvételpéldány kereskedelmi célú birtoklása minden további terjesztési cselekmény hiányában is jogsértő. Abban az esetben, tehát ha a vizsgálat tárgyát képező hangfelvétel műszaki elemzése alapján kizárható, hogy otthoni, számítógépes eszközökkel készített, magáncélú másolatról van szó, és egyértelműen megállapítható, hogy gyári, nyomólemezes többszörözés történt, úgy az ilyen hanghordozó értékesítésre történő átvétele, legyen szó akár megvételtől, akár bizományosi értékesítésre történő átvételtől, mindenképpen jogsértő.

Ad 2. a) és 2. b) A többszörözött műpéldányok forgalmazását hivatásszerűen, üzletszerűen végzőknél - mind az első kézből, mind a másodkézből értékesítőknél - elvárható, hogy árubeszerzéseiknél és az értékesítések során a fenti szempontokat ismerjék és azoknak a betartásával járjanak el, és tartózkodjanak minden olyan hangfelvétel megvételtől, amelynél felmerül annak a gyanúja, hogy terjesztésre nem jogosulttól történik annak megszerzése. Az 1. pont alatt kifejtettekkel következik, hogy speciális elvárhatósági szempontok állnak fenn.

Ad 4. A Szerzői Jogi Szakértő Testület számára feltett negyedik kérdésre, amely konkrétan a lefoglalt CD-lemezek vizsgálatára vonatkozik, az alábbi válasz adható:

A P. D. kereskedelmi hálózathoz tartozó CD-DVD Univerzum üzletben a Pro-Art Szövetség a Szerzői Jogokért Egyesület által, közjegyző jelenlétében vásárolt 10 db CD-lemezt és 1 db DVD-lemezt a testület a közjegyzőtől átvette, a 10 db CD-lemezt a fenti műszaki-technikai módszerek, illetve

jellemzők figyelembevételével megvizsgálta. (Tekintettel arra, hogy a megkeresés hangfelvételekkel kapcsolatos szerzői, illetve szomszédos jogokra vonatkozó szakvélemény adására irányul, és nem filmekkel kapcsolatos szerzői jogokra vonatkozik, ezért a testület a közjegyzői letétből felvett 1 db DVD-lemezt, illetve az azon lévő filmalkotást nem vizsgálta.)

Tekintettel arra, hogy a többszörözés jogszerűségének vagy jogszerűtlenségének megállapításához a vizsgálat tárgyát képező CD-lemezeknek a jogszerűen forgalomba hozott eredeti kiadványokkal való összehasonlítása jelentős segítséget nyújt, ezért a Szerzői Jogi Szakértő Testület három album tekintetében (Red Hot Chili Peppers: Greatest Hits; Pink: Try This; Madonna: American Life) - melyekre nézve módjában állt eredeti kiadású CD-lemezeket beszerezni - elvégezte a vizsgálat tárgyát képező hangfelvételeknek az eredeti kiadványokkal való részletes műszaki-technikai összehasonlítását.

A vizsgálat alapján az alábbi megállapítások tehetők

Valamennyi, a testület rendelkezésére bocsátott, hangfelvételeket tartalmazó CD-lemez jogsértő módon került többszörözésre. Rögzíteni szükséges, hogy az átadott kiadványok jó minőségű hamisítványok.

Az egyetlen, önmagában a CD vizsgálata alapján is felismerhető szempont - ahogy arra a fentiekben általános jelleggel is utaltunk -, hogy valamennyi CD nélküli a MOULD kódot.

Azon esetekben, ahol az összehasonlítás lehetséges volt, további szempontok is megfigyelhetőek.

Pink: Try This

1. MOULD kód hiánya;
2. a booklet az eredeti 5 lapos helyett 3 lapos;
3. a kapocs az éltől elmozdulva található;
4. a CD felszínén a színezés a belső gyűrűn elválik a külső gyűrűtől.

Madonna: American Life

1. MOULD kód hiánya;
2. a CD felületén a festés sötétebb, elmosódottabb;
3. a booklet kevesebb oldalból áll, nem tartalmazza az album felvételeinek listáját.

Red Hot Chili Peppers: Greatest Hits

1. MOULD kód hiánya;
2. a booklet az eredeti 5 lapos helyett 3 lapos;
3. a booklet mérete eltér a tok méretétől, annak széle ferdén van vágva;
4. a kapocs az éltől jelentős mértékben elmozdulva található;
5. a CD felszínén a színezés eltér.

A fentiek alapján összegzésként elmondható, hogy összehasonlítás céljából rendelkezésre álló eredeti, azaz jogosított CD-lemezek hiányában a Szerzői Jogi Szakértő Testület mind a tíz, vizsgálat tárgyát képező CD-lemez vonatkozásában csak egyetlen döntő szempont (külső jegy) alapján tudta szakvéleményét kialakítani, ez pedig a MOULD kód hiánya az összes CD-lemez esetében. Emellett a fenti egyéb külső jegyek is alkalmasak arra, hogy önmagukban ezek alapján is alaposan feltételezhető legyen, hogy az adott CD-lemezek nem eredeti kiadványok, azaz forgalmazásuk - külön jogosulti engedélyek hiányában - jogsértő.

Ad 5. A jogsértő módon többszörözött hangfelvételek másodkezű (second-hand) forgalmazása elvileg minősülhet jogszerűnek, de csak abban az esetben, ha a forgalmazó a terjesztéshez előzetesen külön beszerzi az összes érintett jogosult érvényes írásbeli jogosítását. Ha ilyen, az Sztj. által előírt alakiságnak megfelelő, kifejezett írásbeli jogosítás nem áll rendelkezésre, akkor a jogsértő módon előállított hanghordozópéldány bármilyen terjesztése jogsértőnek minősül.

Ugyanakkor megjegyzendő, hogy - ahogy már a fentiekben kifejtettük - az Sztj. 23. § (2) bekezdése értelmében a jogsértéssel előállított hangfelvételpéldány tekintetében már a kereskedelmi céllal történő birtokbavétel is jogsértőnek minősül, ha a kereskedő tudja vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene, hogy a példány jogsértéssel állt elő.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület megjegyzi, hogy - ahogy a fentiekben már szintén kifejtettük -, nemcsak a jogsértő módon előállított hangfelvételek forgalmazása minősülhet jogsértőnek, hanem például a szabad felhasználás körében végzett magáncélú másolás útján létrejött hangfelvétel forgalmazása is. Sőt - ahogy szintén utaltunk rá - az egyébként eredeti hangfelvételpéldány terjesztése is megvalósíthat szerzőijog-sértést abban az esetben, ha az nem belföldi, illetve nem az Európai Gazdasági Térségben jogosított forgalomból származik.

Összefoglalás

A Szerzői Jogi Szakértő Testület a megkeresésben szereplő kérdésekkel kapcsolatban összefoglalásként kiemeli, hogy amennyiben egy, a kereskedelmi forgalomban fellelt hangfelvétel (műsoros hanghordozó) tekintetében nem állnak rendelkezésre megfelelő okirati bizonyítékok arra vonatkozóan, hogy az adott hangfelvétel többszörözése, illetve terjesztése jogszerűnek minősül, úgy a fentiekben részletesen ismertetett műszaki-technikai jellemzők közül a kereskedő részéről legalább a CD-gyártósor egyedi azonosító kódjának, az ún. MOULD kódnak az ellenőrzése mindenképpen elvárható. A többi, fentiekben leírt külső jegy, technikai jellemző szintén releváns abban az esetben, ha a kereskedő rendelkezik az adott lemezből eredeti, jogosított kiadású példánnyal, amely esetben - szaccégről lévén szó - elvárható, hogy elvégzi az eredeti és a kérdéses hanghordozók összehasonlítását. Amennyiben ugyan összehasonlító példánnyal nem rendelkezik a forgalmazó, de a fentiekben ismertetett külső jegyek közül több esetében is eltérést észlel az eredeti kiadású CD-lemezekkel szemben elvárható követelményekhez képest, vagy több külső jegy is hiányzik, úgy a forgalmazótól vagy további vizsgálatok elvégzése várható el, vagy az, hogy az adott példányt nem veszi át forgalmazásra.

A fenti összefoglaló megállapítással összefüggésben ugyanakkor ismét hangsúlyozzuk, hogy a kereskedelmi forgalomban - a gyakorlat szerint - a hangfelvételek többszörözésének és terjesztésének jogszerűségét, a hanghordozók fent említett külső jegyeinek vizsgálatával, minden esetben el lehet végezni, még akkor is - ami rendszerint a gyakorlat - ha a forgalmazó nem szerzi be, illetve nem vezet részletes nyilvántartást az adott hangfelvétel eredetiségét, illetve jogosítottságát igazoló releváns szerzői jogi okiratokról.

A megkeresés szerinti konkrét CD-lemezek vizsgálata alapján megállapítható, hogy azok nem eredeti, azaz nem jogosított forgalomból származó műsoros hanghordozók, amelyek előállítása (többszörözése) jogsértő módon történt. Ezért a közjegyzői vásárlás során beszerzett CD-lemezek terjesztése, ideértve azoknak a kereskedő általi birtokbavételét is - külön, az összes érintett jogosult kifejezett, a jogszabálynak megfelelő írásbeli jogosítása hiányában - szerzői, illetve szomszédos jogi jogsértésnek minősül.

Lábjegyzetek:

¹ "A szerzői jog a gyakorlatban. A Szerzői Jogi Szakértő Testület véleményeinek gyűjteménye (1997-2003)", KJK Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó, 2004 (a továbbiakban: SZJSZT-kötet), p. 77

² SZJSZT 14/02 sz. vélemény. SZJSZT-kötet, p. 151-156

³ SZJSZT 24/98 és SZJSZT 21/02 sz. vélemény. SZJSZT-kötet, p. 161-163

⁴ Azt, hogy a témából - az adott ország leggazdagabb embereinek a bemutatásából - szükségképpen ilyen címvariációk következnek, jól mutatják a Ringier 2004. decemberi kiadványának a 8. oldalán reprodukált kiadványcímlapok. A német nyelvű "Bilanz" folyóirat címlapján ez áll: "Die 300 Reichsten," ami magyarul ezt jelenti "A 300 leggazdagabb"; a lengyel "Wprost" folyóirat címe ez: "100 najbogatszych polaków 2003"; vagyis magyarul "A 100 leggazdagabb lengyel 2003", a román "Capital" folyóirat címlapján pedig ez olvasható: "300 cei mai bogati români" - magyarul: "A 300 leggazdagabb román". Azonban hasonló a címe az egyik legrégebbi és legismertebb - ha nem a legrégebbi és legismertebb - ilyen kiadványnak, a Forbes magazinénak; 2004-ben immár a 23. éves listáját közölte a Forbes "The 400 Richest Americans" (A 400 leggazdagabb amerikai) címmel (lásd: <http://www.forbes.com/lists/forbes400/2004/09/22/r104land.html?chan=b1usrichest05>)

⁵ A szerzői jogi törvény magyarázata. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000, p. 136

⁶ A 2003. évi CII. törvény 2004. május 1-jei hatállyal módosította ennek megfelelően az Szjt. 23. § (2) bekezdését.